

बी. ए. प्रथम वर्ष
पेपर – I

प्रकरण 01 :- सामाजीक संस्था
(SOCIAL INSTITUTION)

प्रा. सुलोचना जाधव

समाजशात्र विभागप्रमुख,
बळीराम पाटील महाविद्यालय
किनवट

प्रस्तावना (Introduction)

मानवी समाजाच्या अभ्यासात सामाजिक संस्थांचा अभ्यास हा एक महत्त्वपूर्ण घटक आहे. कारण पारंपारिक व आधुनिक अशा दोन्ही प्रकारचा समाजात सामाजिक संस्था दिसून येतात. आपण दररोजच्या व्यवहारात संस्था हा शब्द वापरत असतो. संस्था हा शब्द आपल्या परिचयाचा आहे. समाजातील निरनिराळ्या सामाजिक संस्थांची निर्मिती व्यक्ती आणि समाज यांच्या अरितत्वासाठी निगडित असलेल्या निरनिराळ्या गरजांची पूर्तता करण्यासाठी झालेली सर्व मानव आणि समाज यांच्या काही गरजा सार्वत्रिक स्वरूपाच्या असल्याने त्यांची पूर्तता करण्यासाठी निर्माण झालेला संस्थात्मक संरचना सर्व समाजामध्ये आढळून येतात. या अशा सामाजिक संस्थेची मिळून समाजाची संरचना झालेली असते.

1.2 सामाजिक संस्थाच्या व्याख्या (Definasion of social Institution)

- हॅरिजॉन्सन

“सामाजिक संस्था म्हणजे मान्यता प्राप्त प्रमाणकांचे प्रतिमान होय.”

- ऑगबर्न निमकॉक

“मानवाच्या मूलभूत गरजांच्या प्रतीसाठी संघटीत व प्रस्थापित मार्गाना सामाजिक संस्था म्हणतात.”

- कुले

“मानवी संस्कृतीत प्रस्थापीत झालेल्या व सातत्याने निर्माण होणाऱ्या मानवी गरजा पूर्ण करणाऱ्या सामूहिक वर्तनाच्या जटील संघटनास संख्या म्हणतात.”

सामाजिक संस्थाची वैशिष्ट्ये

Characteristics of Social Institution

- निश्चित उद्देश
- कार्य प्रणाली
- भूमिकांची संरचना
- प्रतिके / चिन्हे
- सपिस स्थायित्व
- सांस्कृतिक साधने
- समूह
- तत्वज्ञान
- अमूर्तता

धन्यवाद !